
csendben ül a madár

GOBBY FEHÉR GYULA

Tamási László élelmiszeripari mérnök, a cukorgyár mindig magabiztosnak látszó kiváló dolgozója június 12-én reggel hirtelen zavarba jött. Pedig nem történt semmilyen szokatlan dolog vele, sem körülötte. Valamivel hét óra után a gyár szürkészöldre festett terepjáróján ült, s immár negyedik napja végezte a szokásos munkát, a cukorrépaföldek előzetes szondázását, hogy a gyári kapacitásokat a várható termés mennyisége szerint készítsék föl az őszi idényre. A terepjáró aprókat döccent a kövesúton, a műanyagból készült ablakokat fölhajtották, néha porfelhő csapódott be rajtuk.

Még ketten ültek a kocsiban. Az örökké kockás micisapkát viselő sofőr és egy tehnikumi tanuló, a gyár által eltartott élelmezésügyi középiskola tanulója. Tamási éppen azt magyarázta neki, hogy a diffúziós eljárás előtt miért kell a répát okvetlenül szeletelni, mikor elakadt a szava, s furcsa zavar fogta el. Az út mellett egymástól szabályos távolságra hatalmas eperfák terpeszkedtek, mögöttük a kockákra osztott földeken kukoricások, napraforgótáblák és búzák váltakoztak, köztük elég kevés répafölde. A mérnök kibámult a nyitott ablakon, jól megnézte az eperfákat, aztán kényelmetlenül fészkelődni kezdett. Zavarát csak fokozta, hogy sem a sofőr, sem a tehnikumi tanuló lány nem törte meg a csendet, mintha észre sem vették volna, hogy minden ok nélkül hallgatott el. A nyakkendőjéhez nyúlt, erélyes mozdulattal előbb balra, majd ugyanolyan távolságra jobbra rántotta, s csak azután tette fel a kérdést a kislánynak:

— Tanulnak maguk egyáltalán valamit a cukor gyártásáról?

Hangja akarata ellenére kissé reszelős lett, s így kérdése elég durván hangzott, de a kislány gyorsan és udvariasan felelt, mintha nem is vette volna észre a mérnök rosszkedvét.

— Igen, tanulunk — mondta, és Tamási felfedezett egy apró szemölcsöt a szája sarkában. Míg beszélt, az le-föl kigyózott a mérnök szeme

előtt, hűen követte az ajkak mozgását. — De csak a harmadik osztályban tanulnak erről, és én most másodéves vagyok.

— Másodéves — ismételte Tamási, és rögtön el is szégyellte magát. Kellemetlen közérzete fokozódott, bántotta, hogy nem képes megmagyarázni viselkedését, s azt, hogy miért érzi úgy magát, mintha a cukorgyár duplatokás, vörös arcú igazgatója előtt tartana egy kellőképpen meg nem indokolt fejlesztési beszámolót.

Újabb porfelhő kavardott a kocsiba, az út száraz volt, napok óta nem esett az eső. A sofőr fokozta a sebességet, a faluban már várták őket.

— Tamási, Tamási — mondogatta az igazgató jókedvűen —, hogyan áll a kamásni?

Az együgyű mondókát csak akkor hajtogatta, ha minden rendben volt, s a kérdést meghallani nem is illett, de a mérnöknek ettől az ügyetlen tréfától egész napra elment a kedve, s vigyáznia kellett, hogy délután ne morogjon minden semmiségért otthon a feleségére vagy a gyerekekre. Az igazgató jó humorú ember volt, s még ha mulasztást követtek el, azt is tréfás formában dörgölte az orruk alá. Hosszan viccelődött beosztottjaival, igaz, kinosabb volt ilyenkor előtte álldogálni, mint ha kemény szavakkal, de katonás rövidséggel szidta volna le az embert.

Az eperfák gyorsuló ütemben szaladtak el a kocsi mellett, némelyiknek alig volt levél az ágain. A faluban divatos volt a selyemhernyótenyésztés, a fákat a hernyók érdekében kopasztották meg. Néhol az egész család a konyhában aludt, a szobát a jó jövedelmet ígérő férgeknek engedték át. Aki az udvarba lépett, nemsokára megérezte a hernyók jellegzetes, meleg szagát.

— Mondd meg neki, hogy veled ne vicceljen, mert te nem hagysz magadból bohócot csinálni! — biztatta a felesége a vezér ellen. Az asszony meg is mondta volna az ő helyében, mert harcias és öntudatos nőszemély volt, s az iskolában, ahol tanított, tartottak tőle a kollégák.

— Dehogyan mondom — legyintett a mérnök. — Nem viszonyul rosszakaratúan hozzám, ez inkább valamiféle ügyetlen kedveskedés akar lenni a részéről. Szerinte, lehet, még örülnöm is kellene.

A sofőr hátratolta a kockás micit, és megvakarta a fejét. A terepjáró motorja egyenletesen zúgott, a szélvédő üvegen szaporodtak a szétmázolt bogarak foltjai. A falu közelében több répaföld volt, mint a határban, mintha a cukorrépa-termelők a kényelmesebb emberek közül kerülnének ki.

— Gyáva vagy — jelentette ki a felesége. — Miféle tréfa ez? Egyszerűen visszaél a helyzetével, kínozza az alárendeltjeit.

Tamási belátta, hogy fölösleges vitatkoznia, s elfordult az asszonytól.

— Nem érted ezt — mondta. — A férfiak néha így viccelődnek egymás közt.

A faluszéli réten libákat őrzött egy kisleány. Az állatok egy csoportban legeltek, ő meg az út felé szalad, és hosszú botjával mérgesen hadonászott. Valamit kiabálhatott, de csak a szája tátogását látták, a motor zúgásától semmit se lehetett hallani.

— A diffúziós eljárásról — mondta hirtelen a mérnök — majd a nap folyamán még beszélünk. Most már nincs értelme folytatnom a magyarázatot, mindjárt a faluba érünk.

A lány bölintott.

— Igen — mondta halkan. A mérnök a hangját nem is hallotta, a kis szemölcs mozgásából látta, mit felelt neki a lány.

A falu központjában a gyár helyi képviselője várta őket. Fiatal, hosszú hajú ember volt, divatos kockás kabátot viselt.

— Arra megyünk, mérnök úr, amerre kívánja — kiabálta, s a táskájából rajzlapokat vett elő. — Minden parcellát berajzoltam, ahogy kívánták. A térkép pontos, akár a községházán is hitelesítenék. A répaföldeket szép pirosra festettem. Így rögtön látni, hogy merre van a falu körül a legtöbb keresnivalónk.

Tamási gyorsan lekezelt vele, és bármennyire is szeretett jó kapcsolatokat tartani a terepen dolgozó emberekkel, ezt gyorsan a kocsiba tuszkolta, mert úgy érezte, csak azért hangoskodik, hogy minél többen felfigyeljenek az autóval érkezett vendégekre.

— Egy kávéra se jut idejük? — kérdezte a hosszú hajú, de a mérnök intett a sofőrnek. — Pedig a legjobb lett volna reggelizni előbb, s közben meg is beszélhetünk volna a haditervet.

Míg fecsegett, s udvariasan bemutatkozott a technikum tanulóinak is meg a sofőrnek is, Tamási a térdére terítette a rajzlapokat, s gyorsan határozott. Először a legsűrűbben egymás mellett fekvő répaföldekre mennek, aztán megkerülik a falut, hogy meglássák, melyik terület legalkalmasabb cukorrépa vetésére.

— Rudi vagyok — mondta a hosszú hajú, és kezét csókolt a technikum tanulóinak. A kelleténél kicsit hosszabban fogta a lány kezét, s Tamásinak tetszett, hogy az az izgalomnak semmilyen jelét sem mutatta, arca teljesen közömbös maradt.

— Erre vezessen bennünket, Rudi — mutatta a fiatalembernek a rajzlapot. — Nézzük meg, milyen termésre számíthat a gyár a maga jóvoltából.

Annak fülig szaladt a szája.

— Tréfál a mérnök úr! — kiabálta. — A terméshez igazán semmi közöm. arról fönt döntenek, a legmagasabb fórumok. De annyi termelője még sosem volt a gyárnak ebben a faluban, mint az idén.

Hüvelykujjával az ég felé bökdösött, majd magára mutogatott, csak aztán fordult a várakozó sofőr felé, hogy megmutassa neki a legrövidebb utat.

A mérnök közben a lány arcát nézte. A terepjáróban mindig félhomály volt, tulajdonképpen csak a szélvédő volt igazi, átlátszó ablak, hátul és oldalt matt műanyag lapok zárták ki a fényt. A lányból nem látszott, csak ha előrehajolt, hogy hallja, mit mond Tamási. Mikor oldalt villant a szeme, a mérnök gyorsan beszélni kezdett.

— Vigyázzon — mondta, s lassan elfordította a fejét. — Vigyázzon, hogy minden vizsgált parcellán az átlagos termést ígérő, tehát sem a legsebbe, sem a legkopárabb, hanem az átlagos részt válassza mérésakor.

Tudta, hogy teljesen fölöslegesen beszél, hisz a három nap alatt a tanuló tökéletesen megjegyezte feladatait. A falusi utcán széles árok húzódott az út mellett kétoldalt, s itt is az elmaradhatatlan eperfák álldogáltak kopaszon. Egy tarka kutya az autó után vetette magát, s rohanását két asszony nézte az árokpartról.

— Igen — mondta a technikum tanuló. — Majd segít a mérnök úr, ha kell.

Tamási nem érzett gúnyt a szavaiban, de felkapta a fejét.

— Ne szólítson úrnak — mondta. — Lassan inkább kollégák leszünk.

Mikor Rudi hadonászva egy dülőútra vezette és megállította a kocsit, a lány szótlanul szedte elő a szerszámokat a terepjáró hátsó ülése mögül. A mérésekhez nem sok kellett. Egy pontosan egy négyzetmétert befogó, összehajtható keret és néhány szeletelőkész volt az egész felszerelés, ezt kezelte a technikumi tanuló, akit a gyár kérésére minden évben a szorgalmasabb és szegényebb diákok közül jelölt ki az iskola. Tamási egyedül is elvégezhetné volna az egész munkát, de egyrészt akkor valamelyik gyereket megfosztotta volna a keresettől, másrészt minél többen voltak, a helyi megbízottak előtt, annál nagyobb jelentősége volt az évente megismétlődő aktusnak. A Rudi nevű fiatalember is tisztelettel nézte, hogyan helyezi a földre a lány a tisztának semmiképp sem mondható keretet, s hogyan igyekszik egyenesre igazítani a répafejek és szétterjeszkedő répalevelek között a keret négy oldalát, hogy a befogott terület pontosan egy négyzetméter legyen. Tamási szívesen odalépett volna, hogy segítsen, de nem tehette, nehogy a sofőr és a hosszú hajú fiatalember előtt lejárassa a tekintélyét.

— Így jó lesz? — kérdezte végül a lány.

A mérnök bólintott, és magában mormogva számolta meg a répafejeket. A számot noteszébe jegyezte, majd intett, hogy mehetnek tovább.

— Súlyt nem mérünk? — kérdezte a lány.

— Majd másutt — mondta Tamási. Tartott tőle, hogy a dicsekedni szerető Rudi a legjobb termést ígérő földre vezette őket, s ha itt végeznek méréseket, nem lesznek pontos adataik az átlaghozamról.

A fiatalember akkorra már fölálta magát, segített a lánynak, de az egyedül cipelte a kocsihoz a keretet, csak azt engedte meg, hogy a kézitáskát utánavigye.

A következő parcellán megismételték az eljárást. A harmadikon Rudi belátta, hogy az egész cukorgyári társaságból a sofőr a legbeszédesebb, s ahhoz csatlakozott. A lány egyedül feszítette ki a keretet, gyorsan összeszámolta a répafejeket, aztán egy középnyagságút kiástott a körülhatárolt területről, leveleitől megfosztotta, oldaláról a földet lekaptarta, s a mérnök által lediktált számot az oldalára faragta.

— Űgyis unatkoznak a laboratóriumban — mondta Tamási. — Viszünk nekik munkát.

A lány csendben és gyorsan dolgozott. Száját félig kinyitotta, s a mérnök észrevette, hogyha a késsel dolgozik, a nyelve időnként kivillan a foga közül.

— Most folytatom a diffúziós eljárás magyarázatát — mondta a férfi.

— A tisztított répát szeletelik. Ezt már elmondtam. Szeletelik, hogy...

A lány közép magas volt, természetéhez képest túlzottan karcsú. Soványnak nem lehetett volna mondani, mert csak a dereka volt hihetetlenül keskeny, végtagjai arányosan fejlettek, teltek voltak.

— ...nagyobb felületeket kapjanak — mondta a mérnök, s nem is nézett a helyi megbízott meg a kockás sapkás sofőr felé. — Minél nagyobb felületet kap az ember a répa testéhez mérve, annál könnyebben és gyorsabban...

Aranysárga, de nem festett haja volt a lánynak. Talán a háta közepéig ért volna le, ha kibontva viseli, de lófarkat kötött belőle, széles piros masni tartotta össze. Az egy csomóba kötött haj minden mozdulatnál rezzenet egyet, s ha hátrafordult, a lány dobott is egyet a fején, nehogy a nyakába akadjon.

— ...végezheti el a diffúziós eljárást — mondta a mérnök, s zsebre dugta a noteszát. — Az eljárást egy külön e célra készült készülékben, az úgynevezett...

A lány arca, talán az aranszőke haj miatt, egész halvány volt. Sápadtak nem lehetett volna nevezni, mert lassú ívben gömbölyödő orcája halványpiros színbe ment át. Ha valaki hirtelen rátekintett, úgy tűnhetett a szemében, hogy a lány elpirult.

— ...diffuzórbn végzik — mondta a férfi, s közelebb lépett a pontosan egy négyzetmétert befogó kerethez. — Az eljárás lényege, hogy...

A halványpiros orcák alatt gödröcskék voltak a lány arcán. Ha mosolygott volna, jobban látszanak, de a három nap alatt alig-alig mosolyodott el. Az állán is egy gödröcske ékeskedett, kissé hegyesedő állának ez a bemélyedés adott kerekesebb alakot.

— ...meleg vízzel kioldják a szeletekből a cukrot — mondta a mérnök, s leguggolt a lány mellé. — A nyerslevet aztán derítik, mert...

A lány nem használt semmilyen arcfestéket. Sem a szemöldökét, sem a szempilláit, sem a szemhéját nem festette, s ajakrúzt sem szedett elő a három nap alatt. Szeme világosbarna volt, melegsínű.

— ...más anyagokat is tartalmaz a cukron kívül — mondta a férfi, és keze közelebb került a lány kezéhez a lecsiszolt fakeret egyik oldalán. — A derítés mézstejjel történik, s a nyerslevet ezután szaturálják, azaz...

Keskeny, de erős keze volt a lánynak. Körmét rövidre vágta, nem festette. Bőre alól kéklettek az erek. Csuklójánál oldalt kigömbölyödött a csont.

— ...széndioxiddal telítik — mondta Tamási, és már rátette volna tenyerét a lány kezére, mikor váratlanul, éles surrogással egy madár repült föl mellőlük. Mindnyájan megriadtak, a sofőr és Rudi is feléjük fordultak.

— Milyen csendben ült — mondta Rudi. — Csak nem ijesztette meg a mérnök urat?

Tamási felegyenesedett, de nem nézett Rudiék felé. A lányt nézte, aki meg se moccant, s csak pár pillanat múlva csúszott arrébb a keze a fardón, s mozdult meg ajka is, ahogy számolni kezdett.

— Csendben ül a madár — mondta Tamási. — Fél az emberektől.

Rudi a barátságos szóra azonnal közelebb kocogott. A mérnök mellé állt, s mutogatni kezdett a határ felé.

— Milyen madár lehetett? — kérdezte. -- A mérnök úr biztosan látta.

Tamási nem felelt mindjárt. Elővette zsebéből a noteszt, belső zsebébe nyúlt a töltőtolláért, s csak mikor már annak a kupakját is lecsavarta, mondta:

— Ki tudja azt? Közel voltam hozzá, mégse láttam rendesen. Jobb, ha nem mondunk semmit, az ember néha téved.

A lány befejezte a számolást, találmra kiválasztott egy répát a körülhatárolt kis térség közepéből, s ügyes mozdulatokkal meglazította körülötte a földet. A szuronyszerű kés gyorsan forgott a kezében, baljával elkapta és összefogta a répa leveleit, jobbajával alányúlt és kirántotta a répát a földből. Egyketőre megtisztította, lekaparta a hajszálvékony gyökerekre tapadt göröngyöket, majd leveleit lemetszette, és várakozva tekintett föl a mérnökre.

— Biztos fürj volt — lelkendezett Rudi. — Én azt gondolom, fürj volt. Fácán nem lehetett, igaz?

A mérnök vállat vont.

— Nem tudom — mondta. Valahonnan a láthatár széléről a duplatokás, vörös arcú igazgató röhögött rajta hosszasan.

— Tamási, Tamási — göcögte —, megöregszel, és ezek a kópék mind leütik a kezéről a legszebb munkásnőidet. Mutasd már egyszer meg nekik, hogy kell igazán csinálni.

A lány egy nyolcas számot vésett a szurony hegyével a répa oldalába, aztán elvitte a fejet az autó hátsó ülése mögé. Nadrágot viselt, de úgy szaladt, mintha szoknya lenne rajta. Térdeit összeszorította, lábfejeit kissé szétdobálta járás közben.

— Én tudom, hogy megbízhatom a férjemben — mondta a mérnök felesége két barátnőjének kávézás közben. — Tizenöt évi házasság meg két gyerek épp elég biztosíték.

Rudi levetette kockás kabátját, és a terepjáró ülésére hajította. Száraz, meleg idő volt, már kora délelőtt untig elég volt a rövidujjú ing.

— Szerintem nem kell annyit körülményeskedni a nőkkel — mondta a mérnök köpcös kollégája. — Én már kétszer elváltam, de nem sajnálom. Most újra szabad ember vagyok.

A lány a keret mellé térdelt, és tisztítani kezdte egy ronggyal. Háta meggörbült, a lófarok alól kilátszott sárgás pihékkel teli vékonyka nyaka. Tankója aljáról kiszabadult néhány hosszabb szál haj, derékszögben elálltak a fejétől. A lófarok a masnival együtt a törölgetés ritmusában mozgott.

Tamási közelebb lépett hozzá, és megsimogatta a fejét. Keze a leszorított, sima hajon maradt. Érezte tenyere alatt a puha szálak bizsergését. A lány nem szólt semmit, de megmeredt, szeme se rebbent, mintha mereven a farúdon megállt rongyot nézte volna. A mérnöknek az volt az érzése, hogy nem is lélegzik. Tenyere alatt megkeményedtek a hajszálak, apró mozgásuk megszűnt, elvesztették puhaságukat. A csend és a mozdulatlanság kényelmetlenné vált, Tamási körülnézett.

A sofőr és a helyi megbízott a kocsinál beszélgettek, a sofőr szemmel láthatólag a terepjáró tulajdonságait ismertette Rudival. Tamási a lányra pillantott, aztán saját kezét nézte. Zavara elmúlt, sóhajtott.

— Induljunk! — kiáltotta. — Induljunk, hátha visszatér a madár.

Határozott léptekkel a kocsihoz ment, nem is figyelte, hogyan csomagolja össze a technikumi tanuló a felszerelést. Megveregette Rudi hátát, és azt mondta neki:

— Mit se féljen, fiatalember, majd beszámolok a gyárban arról, hogy gondosan végzi a munkáját.

A hosszú hajú elvigyorodott, és boldogan kezdett sűrögni-forogni. Kinyitotta a mérnök előtt a kocsii ajtaját, és lekapta az ülésről a kockás kabátot, hogy ne legyen útban.

— Köszönöm, mérnök úr! — kiabálta. — Én meg majd vadászatra hívom meg a mérnök urat, akkor lelőhetjük az összes fácánokat.

Tamási hátradőlt az ülésen, és a fiatalember által rajzolt térképet kezdte újra nézegetni. Már nem is figyelt oda, miket beszélnek körülötte.

— Köszönöm — mormogta a bajsa alatt —, nem szoktam vadászni, nem nekem való sport.